

Desatero doporučení (nejen) pro časy koronaviru Nezapomínejme v krizi chránit děti i jejich práva

Dokument vypracoval Výbor pro práva dítěte a vychází ze zhodnocení opatření, která byla ve vztahu k rodinám a dětem přijata během koronavirové krize na jaře 2020. Dokument shrnuje oblasti, jež lze s ohledem na práva dětí považovat za problematické. V jednotlivých bodech Výbor navrhuje doporučení, aby se v případě dalších krizových stavů co nejvíce zabránilo opomíjení práv dětí a aby byla věnována pozornost také znevýhodněným dětem.

1. Dítě má právo na nepřetržitou přítomnost svého zákonného zástupce ve zdravotnickém zařízení. Uvedené právo je dítěti výslovně přiznáno zákonem, vnitřní řád poskytovatele zdravotních služeb tak může pouze stanovit bližší pravidla výkonu tohoto práva, ale nemůže jej zcela vyloučit.
2. Dítě má právo na návštěvy zákonných zástupců v zařízeních ústavní péče. Plošné zákazy návštěv a jiná plošná omezení kontaktu dítěte s rodinou či blízkými nejsou v nejlepším zájmu dítěte. Případné zákazy návštěv dětí umístěných v zařízeních mají být vydávány pouze individuálně v odůvodněných závažných případech. V této souvislosti je také potřeba poskytnout vedoucím zařízení srozumitelné informace a instrukce, jak v dané situaci postupovat a jaká hygienická opatření musí být dodržena.
3. Dítě má právo na kontakt s oběma rodiči, pokud nebyl soudem omezen. To platí i při omezení rodiče na osobní svobodě jako např. ve věznicích. Návštěvy dětí by proto měly být ve věznicích povoleny i během platnosti krizových opatření a měla by být umožněna přítomnost více než jednoho dítěte při jedné návštěvě při dodržení řádných hygienických opatření.
4. Dítě má právo na vzdělání v nejvyšší možné kvalitě. Distanční forma vzdělávání je však spojena s mnohými obtížemi a závisí na materiálním vybavení rodiny a schopnosti rodičů děti ve vzdělání podpořit. Zavádění krizových opatření k omezení provozu škol a školských zařízení by proto mělo být uplatněno až jako nejzazší řešení. V dětských domovech se školou a výchovných ústavech by se přímé vyučování nemělo omezovat vůbec nebo pouze v naprosto výjimečných případech, neboť v těchto zařízeních tráví děti společně svůj čas i mimo vyučování.
5. Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami má právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření i během distančního vzdělávání. Individualizovanou podporu v rámci distančního vzdělávání je nezbytné zajistit také dětem ze sociálně znevýhodněných rodin a vyloučených lokalit. Po návratu do škol by dětem měla být poskytnuta dostatečná podpora a speciálně pedagogické péče, pokud ji budou potřebovat.
6. Dítě má právo na potřebnou sociální podporu i péči. Sociální služby by měly být přístupné za každých okolností přinejmenším ve své terénní formě. V krizových situacích by mělo zůstat povoleno zejména poskytování sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a asistenčních, odlehčovacích i dalších podpůrných služeb pro rodiny dětí se zdravotním postižením.
7. Dítě a jeho rodina mají právo na materiální zabezpečení. Osobám pečujícím o dítě by měla být zajištěna podpora při péči o dítě po dobu uzavření škol bez ohledu na to, jakým způsobem získávají prostředky k živobytí. Při tvorbě státních podpor je nutno nezapomínat na to, že někteří rodiče jako např. samoživitelé či rodiče dětí se zdravotním postižením nepracují v zaměstnaneckém poměru na plný úvazek, neboť musí pečovat o své dítě. Práce na částečný úvazek, dohodou či formou živnosti jim často umožňuje lépe sladovat jejich výdělečnou činnost s péčí o své děti.

8. Dítě má právo na bydlení a stabilní prostředí a toto právo je důležité o to důsledněji dodržovat právě v krizových dobách. V době platnosti vládních opatření a i v měsících bezprostředně následujících po skončení jejich platnosti by proto měly obce odkládat vystěhovávání domácností s dětmi z obecních bytů a rovněž bezúročně odkládat splatnost nájmu, popř. promíjet rodinám s dětmi dluhy související s bydlením způsobené zhoršenou ekonomickou situací.
9. Dítě má právo na včasnou soudní ochranu. Vzhledem k jejich zranitelnosti je obzvláště u dětí nutné, aby o jejich záležitostech bylo v soudních řízeních rozhodnuto pokud možno co nejdříve a bez dlouhých průtahů. K průtahům v opatrovnických řízeních týkajících se dětí by tak nemělo docházet ani během krizových opatření. Při nařizování či konání soudních jednání by měl být vedle ostatních faktorů zohledněn i zájem dítěte na včasném rozhodnutí.
10. Dítě má právo na příznivé rodinné prostředí, ve kterém se cítí bezpečně a najde v něm v případě potřeby ochranu a podporu. Děti mohou mít problém pochopit novou situaci a zpracovat všudypřítomné a často protichůdné informace. Mohou rovněž zvýšeně vnímat nervozitu, stres a jiné negativní vlivy v rodině, což může u nich vést k úzkosti, strachu a dalším negativním psychologickým jevům. Dítě potřebuje mít možnost svěřit se se svými pocity a prožitky a sdělit někomu své názory a obavy – rodičům, jiným blízkým osobám či odborníkům, kterým může důvěřovat. V případě potřeby by tedy dětem a jejich rodičům měla být poskytnuta vhodná krizová pomoc a stát by měl podporovat posílení kapacit jejich poskytovatelů.

Praha, 16. listopadu 2020